

S m a a s t y k k e r .

XX.

Seminarium theologicum og J. B. Bluhme.

Meddelt af *L. Koch*.

I den korte tid i slutningen af Kristian VI's regering, omtrent fra 1736, da pietisterne havde magten, var der mange reformer, som det påtænktes at føre igennem; konfirmationens indførelse er dog den eneste af disse, der har fået blivende betydning, og de fleste bleve slet ikke udførte, men druknede i betænkninger og betænkkeligheder. — Blandt disse er også tanken om oprettelsen af et seminarium theologicum. Derved forstodes dog ikke noget sådant, som det senere pastoralseminarium, men kun en fortegnelse over værdige og fromme studiosi; ti navnet kandidat var endnu ikke kommet i brug. — Hvorledes man tænkte sig dette seminarium indrettet, viser et aktstykke, der er opbevaret i kirkeinspektionens arkiv, men uden dato eller underskrift. — Seminariet skulde omfatte alle kandidater, om hvem man havde en god formodning; denne skulde grundes på examensattester og på vidnesbyrd af sådanne mænd, som måtte eragtes redelige og nogenledes skønnende. Hvert medlem af kollegiet skulde opgive, hvem de kendte af sådanne mænd, men der måtte ikke indhentes erklæringer hos dem uden med

hele kollegiets samtykke; var denne erhvervet, skulde der gives dem en instrux for formen af indberetningerne, og de skulde opgive, hvorfra de havde deres kundskab. Seminariet skulde tillige omfatte rektorer, hørere, kapellaner og andre, som kunde antages at ville søge præstekald. Kongen skulde da have en fortegnelse over alle dem, om hvem man havde de bedste efterretninger og de stærkeste formodninger, og man ønskede, at det måtte blive pålagt dem, der havde privat kaldsret, at de kun måtte kalde en af seminariet; til dette skulde der også henlægges akademiske beneficier. — Biskop Hersleb taler om, at denne sag oftere blev forhandlet i kollegiet, og at det var hans modstand, det skyldtes, at tanken ikke blev udført¹⁾. — Men i virkeligheden havde kong Kristian VI allerede noget lignende, kun at det ikke var hele kollegiet, men et af dets medlemmer, hans hofpræst og skriftefader B. Bluhme, der forsynede ham med kandidatlistor. Kristian VI anvendte en overordentlig stor og såre prisværdig omhu på besættelsen af præsteembeder. Bluhme fortæller i sin ligtale over ham, at han en gang har sagt: »Det volder mig ikke så megen kummer, når jeg skal underskrive en dødsdom, som når jeg skal sætte mit navn under en præsts kaldsbrev; ti der har jeg dog acta og probata for mig og kan se, om han fortjener døden eller ej; men her er jeg ganske uvis om, i hvad forhold han står til sin Gud.« Det var Bluhme, der da kom ham til hjælp; stundom har han forfattet indstillinger til besættelsen af hele rækker af embeder, og de breve fra kongen til Bluhme, der ere bekendte, vise nok som, hvorledes denne har givet råd angående de kandidater og præster, der fortjente befordring, og i hvor høj grad disse råd ere blevne fulgte²⁾.

Men det vil vist nok overraske de fleste, som det

¹⁾ J. Møller, Theol. bibl. V, 159.

²⁾ J. Møller, Mnemosyne IV, 384 f.

har overrasket meddeleren heraf, at se, at Bluhmes indflydelse i denne retning ikke er ophørt med Kristian VI's død. Nedenfor meddeles en fortegnelse over en mængde studenter og præster, der anbefales til befordring. Denne fortegnelse, der nu fra Sorø er afleveret til geheimearkivet, findes vel kun i en afskrift uden dato og underskrift; men for den, der har læst andre af Bluhmes indstillinger, vil det ikke være tvivlsomt, at den er forfattet af ham. For så vidt ellers noget vides om de i den nævnte mænd, ses det, at flere af dem have hørt til den pietistiske kreds¹⁾. Listen er forfattet efter kongens allernådigst givne tilladelse; men denne konge er ikke Kristian VI, men Frederik V; ti mellem de præster, der anbefales, er også Rasmus Lind til Hjortdal, om hvem det siges, at han ikke har så store indtægter, at de ere tilstrækkelige til hans nødtørftige underholdning. Men Lind kaldtes først til Hjortdal d. 28de Oktober 1746, over et fjerdingår efter Kristian VI's død. På den anden side er affattelsen sket senest 1748; ti i dette år kaldtes en af de nævnte, J. T. Bøttcher, til sognepræst i Jerne, og rimeligvis er dette sket kort efter affattelsen; ti C. B. Studsgaard, der først blev student 1745, kunde ikke stort tidligere anbefales til at udnævnes til præst. — Bluhme har altså affattet denne liste på samme tid, som han klager over de sørgelige følger af tronskiftet, »at verden med sine kødelige lyster og syndige gerninger som en skummende bølge er trængt ind over os, og har revet mange sjæle fra Gud og bragt dem i fare for, hvis de ikke snart omvende sig, at nedstyrtes i fordærvelsens afgrund«²⁾. Det er også vist nok, at det ikke var noget godt eksempel, der udgik fra Frederik V's hof; men dog burde det

¹⁾ Mange af dem ere ikke nævnte i Wibergs præstehistorie, hvilket vel som oftest har sin grund i, at de have fået ansættelse i Norge eller hertugdømmerne.

²⁾ Kirkehist. saml. 3. r. II, 575.

måske ikke være kommet uventet at se, at hans faders yndling og pietismens formand bevarede sin indflydelse på ham; ti der skete meget ringe udvortes forandring ved Frederik V's tronbestigelse, som i denne henseende er en modsætning til faderens, da alt blev gjort om. J. L. Holstein, der oprigtigt tilhørte den pietistiske retning, blev ved at være oversekretær i kancelliet, og A. G. Moltke, der havde stået den lille herrnhutiske kreds nær, var vel den mand, der stod kongen nærmest¹⁾. — Denne har næppe været sig nogen modsætning bevidst mod den form for religiøsitet, hvori han har været opdraget; men det har, for at gentage Bluhmes ord, været de kødelige lyster og de syndige lysthandling, der have ført ham ind på en vej så forskellig fra hans faders.

Auf die von Ew. königlicher Majestät allernädigst gegebene Erlaubniss erkühne mich in allerhöchster Devotion zu allerhöchster königlicher Gnade folgende gottesfürchtige und geschickte Studiosos allerunterthänigst zu recommendiren:

Claudius Plum²⁾,
Johannes Glad,
Christianus Krag³⁾,
Nic. Mich. Frimodt,
Johannes Wedel,
Joh. Matthiæ Blad,

Joh. Böttcher,
Heinrich Böttcher,
C. Beverlin Studsgaard⁴⁾,
Andr. Balle,
Erasmus Edsberg,
Christianus Ahrsleben,

¹⁾ Hans navn findes i to herrnhutiske stambøger fra denne tid, J. Rennords i Kirkehist. saml. 3die række I, s. 370, og Lars Dalhofs i arkivet på Lethraborg. — De c. 100 personer, der have skrevet i disse, angive vel omtrent antallet af Herrnhuternes tilhængere i København.

²⁾ Han var en svigersøn af den stærkt pietistiske præst Rohn ved Petri kirke. — Denne så vel som de i de følgende noter meddelte oplysninger ere hentede fra Wibergs præstehistorie.

³⁾ Han havde studeret i Jena. Det må være en fejltagelse, når han nævnes mellem studiosi. Han var 1745 bleven kapellan i Ulkebøl.

⁴⁾ Den senere biskop i Ålborg.

Georg Alex. Lassen, Johannes Franciscus Beut-
 Joh. Hammer, ner,
 Canutus Dallwitz, Cantor in Andreas Matzen Ursin,
 Wallö,

Diese alle sind nicht nur recht christliche und gottesfürchtige Studiosi, sondern haben auch schöne und gründliche Studien.

Jonas Zimmer ¹⁾, Andreas Biergboe,
 Martinus Heide, Nicolai Chr. Kraglund,
 Jens Brestrup, Severinus Hjort,
 Petrus Grön, Bartholomæus Reerslev,
 Petrus Lyngby ²⁾, Janus Hoyer.
 Jonas Aalbom,

Diese haben geringere Gaben, dabey aber doch eine gute und zulängliche Kenntniss in den geistlichen und göttlichen Dingen, und sind dabey recht christlich und gottesfürchtig.

Folgende Prediger und Caplane:

Jörgen Baggesen Leth in Jütland ³⁾,
 Erasmus Lind zu Hjortdal in Jütland,
 Johannes Monrad, Caplan in Skelskør ⁴⁾,
 Petrus Christierni, personel Caplan,

sind dem äussern nach in sehr elenden und kümmerlichen Umständen, besonders Erasmus Lind und Johannes Monrad. Diese zwei haben bey ihrem Dienst gewiss nicht so viel, als zu ihrem nothdürftigen Unterhalt nöthig ist. Weil sie aber alle vier recht treue, rechtschaffene und gottesfürchtige Lehrer sind, so unterwinde mich allerunterthänigst für sie zu bitten, ob etwa Ew. königliche Majestät in allerhöchsten

¹⁾ Han blev 1749 kabinetspræst på Lethraborg.

²⁾ Han blev 1750 præst på Manø, hvor hans hang til pietisme gjorde ham sindssyg.

³⁾ Han levede i trange kår, men »aktiv og flittig; i Glenstrup noget irregulær, så han ej vilde have omgængelse med nogen, uden han havde pietistiske og separatistiske principia. Dog kunde man mærke nogen forandring på ham, da han blev kaldet til det nye og bedre kald« i Dalum og Sanderum.

⁴⁾ Han var fra 1738—1742 kantor på Vallø.

Gnaden ihrer gedenken und sie an solche Stellen, wo sie ihren ordentlichen Unterhalt haben konnten, allergnädigst zu befördern geruhen wollte.

Gott bewahre Ihro königliche Majestät als seinen Augenapfel! Er lasse es Ew. Majestät gelingen seine Kirchen mit treuen und gottergebenen Lehrern zu versorgen und allerhöchst Dero getreue Unterthanen nicht nur zeitlich, sondern auch ewig glücklich zu machen! Er lasse in Dero allertheuersten Seele seine Gnade und seinen Frieden wohnen, und sein göttlich königlicher Geist regiere Ew. Majestät in allen Dero Rathschlägen und Unternehmungen. Er selbst sey Ew. Majestät Sonne und Schild!
